

શ્લોક-૧૬-૧૭ થી ૨૦

પ્રવચન નં. ૨૮

(વિક્રમ સંવત ૨૦૧૭, શ્રાવણ વદ ૧૫, શનિવાર)

તા. ૦૮-૦૮-૧૯૬૧

વસ્તુ આત્મા નિર્લેપ શુદ્ધ અબંધ, અખંડ, આનંદકંદ છે. કાંઈ સંયોગ વિનાનો, વિકલ્પ નામ રાગ વિનાનો અને ગુણ-ગુણીના ભેદ પણ જેની ચીજમાં નથી. એવી અંતર્મુખ દષ્ટિ કરીને પ્રથમ સમ્યગ્દર્શન મહા ચીજ રત્ન સમાન એણે પ્રથમ પ્રગટ કરવું જોઈએ. અને પછી એણે શ્રાવકપણા માટે એણે પ્રયત્ન કરીને ચારિત્ર પણ અંશે શ્રાવકને હોય એ અંગીકાર કરવું જોઈએ. એવા શ્રાવકને ષટ્કર્મ દિન દિન પ્રત્યે હોય એનો અધિકાર ચાલે છે. સમજાય છે કાંઈ ?

શ્રાવકને દિન દિન પ્રત્યે ષટ્કર્મ હોય. પહેલી દેવ પૂજાની વાત થઈ. એ હંમેશા દિન દિન પ્રત્યે દેવની પૂજા કરે. ભાઈ ! કાલ એ વાત આવી હતી તમે તે દિ' નહોતા, તે દિ' નહોતા એટલે એ દિવસે નહોતા. અહીં કહે છે કે, ભગવાનની પૂજા દેવો પણ મહાપૂજન કરે છે અને મુનિઓ પણ ભગવાનની સ્તુતિ એવી કરે, એવી ભક્તિ કરે, શુભરાગ હોય ત્યારે એવી ભક્તિ પરમાત્માની આવ્યા વિના રહે નહિ. ધર્મી એને પુણ્ય બંધનનું કારણ જાણે. સમજાય છે કાંઈ ? પણ એવો ભાવ સમ્યગ્દષ્ટિ ધર્મીને વીતરાગ ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા જૈન પરમેશ્વર એના પ્રત્યે વાત્સલ્યનો ભાવ આવ્યા વિના રહે નહિ. સમજાય છે કાંઈ ?

ષભદેવનું વર્ણન પહેલું આપણે કર્યું હતું એક ફેરી 'મુંબઈ' (સંવત) ૨૦૧૩ની સાલમાં બપોરે. ષભ સૂત્ર છે એ પોતે પદ્મનંદિ આચાર્યે બનાવ્યું છે. ભગવાન ! તારી ભક્તિની શું વાત કરીએ ! અમને તો એમ લાગે છે કે, ચંદ્રમાં અંદર જે દેવો છે એ જ્યારે આપની સર્વજ્ઞ પરમાત્મા ત્રિલોકનાથ પરમેશ્વરની સ્તુતિ ને ભક્તિ એવી વિજ્ઞા દ્વારા કરે છે, એના સ્તુતિ અને સ્તવનના રસીલા હરણો, હરણ સમજો છો ? મૃગ. એ હરણ ન્યાં સાંભળવા ચંદ્રમાં ચોટ્યું છે, પ્રભુ ! એ હરણ સાંભળવા ત્યાં ગયું છે. એટલી ભક્તિ ! મુનિ પોતે પદ્મનંદિઆચાર્ય ભાવલિંગી સંત છે. આત્માના અમૃતના ઘુંટડા પીવે છે. ચારિત્રની દશા છે, ભાવલિંગ છે, બાહ્ય દ્રવ્યલિંગ નગ્ન દશા જેને હોય છે, બીજી દશા એને હોઈ શકતી નથી.

એવા મુનિ પણ એમ કહે છે કે, પ્રભુ તારી ભક્તિના ગાણા ચંદ્રમાં દેવો ગાય એ વિજ્ઞાની ... એના સ્તવન સાંભળવા હરણ ડીને ન્યાં ગયું લાગે છે. પેલું હરણનું ચિહ્ન

ચંદ્રમામાં દેખાય છે ને ? એમ કરીને ભ તો જ્યાં હોય ત્યાં પરમાત્માની ભક્તિને જ ભાળે છે. એવો ભાવ શ્રાવકને આવ્યા વિના રહેતો નથી અને એવો ભક્તિનો ભાવ ન આવે તો એને સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાનના ઠેકાણા નથી. સમજાય છે કાંઈ ? અને છતાં સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાન પ્રગટ થયું એને આવો ભાવ આવે એને સમ્યગ્દષ્ટિ સમજે કે પાપથી બચવાનો આ એક શુભભાવ (છે) અને ધર્મમાં નિમિત્ત તરીકે તેને કહેવામાં આવે છે. સમજાય છે કાંઈ ? આ ભક્તિ કરે છે, લ્યો ! ભક્તિ છે કે નહિ શાસ્ત્રમાં ? વળી કેટલાક એમ કહે છે કે, ભગવાનની ભક્તિ કરે એને મિથ્યાત્વ લાગે, એમ ‘સોનગઢ’વાળા કહે છે. પ્રભુ ! શું કહે છે તું ? આહા..હા..! ભાઈ ! ભગવાનની ભક્તિનો જે શુભરાગ (આવ્યો) એ મિથ્યાત્વ નથી, એ તો સમ્યગ્દષ્ટિને અને મુનિઓ ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ જેવાને પણ ભગવાનની ભક્તિ (આવે છે). તીર્થ-જાત્રા માટે નીકળ્યા નહોતા ?

‘કુંદકુંદાચાર્ય’ મહારાજ પોતે (જ કહે છે), ‘મૂદત્યમરિસદો ખલુ’ ભૂતાર્થને આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન થાય ને એને આશ્રયે સમ્યગ્દર્શન ટકે ને એને આશ્રયે સ્થિરતા વધે. એમ કહેનાર પણ ભગવાનની જાત્રા માટે, ગીરનાર નેમિનાથ ભગવાનની જાત્રા માટે નીકળ્યા હતા. એ ભાવ શુભ છે, એ મિથ્યાત્વ નથી. તેમ તે સંવર ને નિર્જરાનું કારણ નથી. ફ ત એ શુભભાવમાં જો એમ માને કે મને આમાં સંવર-નિર્જરા થાય છે, તો તે દષ્ટિ મિથ્યાત્વ છે. સમજાય છે કાંઈ ? એ શુભભાવ તો મુનિને પણ હોય અને અહીં શ્રાવકને તો મુખ્ય હોય. અહીં છેલ્લું એ આવ્યું, જુઓ !

ધર્મ ‘ધર્માર્થકામમોક્ષાણામાદૌ ધર્મઃ પ્રકીર્તિતઃ’ ૧૭મી ગાથા. કહે છે કે, શ્રાવકોને માટે ભગવાને ધર્મ એટલે પુણ્ય-શુભભાવ વ્યવહારધર્મ, અર્થ નામ લક્ષ્મી, કામ નામ વિષય, મોક્ષ નામ અનાકુળ શાંતિનું સાધન, એમાં શ્રાવકને માટે ગણધરોએ પણ પુણ્યરૂપી વ્યવહાર ધર્મને મુખ્ય કહેવામાં આવ્યો છે. ભાઈ ! છે ને ? ૧૭મી ગાથા જુઓ ! ‘કર્ચોઽકિ ગણધર આદિ મહાપુરુષોને ધર્મ, અર્થ, કામ, મોક્ષ ઇન ચાર પુરુષાર્થોમે ધર્મકા હી સબસે પ્રથમ નિરૂપણ ક્રિયા હૈ...’ એનો અર્થ – દષ્ટિમાં તો મુખ્ય દ્રવ્ય સ્વભાવ છે. આ તો વર્તનના અપેક્ષાની વાત ચાલે છે. સમજાય છે કાંઈ આમાં ? દષ્ટિની અપેક્ષાએ તો મુખ્ય તે નિશ્ચય, એમાં ત્રણકાળમાં સમકિતીને, શ્રાવકને કે મુનિને ફરે નહિ. નિશ્ચય તે મુખ્ય, એમ નહિ. તેમ પુણ્ય ધર્મ તે મુખ્ય, એમ નહિ પણ મુખ્ય તે નિશ્ચય. સમજાય છે કાંઈ ? નિશ્ચય તે મુખ્ય નહિ. નિશ્ચય તો આત્મા દ્રવ્ય છે, એની ગુણ-શક્તિઓ છે, એની પર્યાય છે એ બધું નિશ્ચય છે. કારણ કે, સ્વાશ્રયમાં રહેલી ચીજને નિશ્ચય કહેવામાં આવે છે અને પર રહેલી ચીજને વ્યવહાર કહેવામાં આવે છે.

હવે એની અંદર પણ જે દ્રવ્ય, ગુણ ને પર્યાય ભગવાન આત્મા પરમબ્રહ્મ સ્વરૂપ, એની શક્તિઓ-ગુણ અને એની દશા એ ત્રણમાં પણ મુખ્ય તો દ્રવ્ય છે. એ મુખ્ય દ્રવ્ય

તેને નિશ્ચય કહીને તેને આશ્રયે આત્માને સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર થાય છે. તે મુખ્ય દષ્ટિ તો ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં સમકિતીની, શ્રાવકની કે મુનિની કોઈ દિ' ફરે નહિ. અને એ મુખ્ય દષ્ટિ ફરે અને મુખ્યતામાં પુણ્યનો ભાવ, પર્યાય ભાવ, ગુણ-ગુણી ભાવ એ મુખ્યતા જો આવી જાય (તો) મિથ્યાદષ્ટિ થઈ જાય. આ તો અહીં મુખ્ય કીધું છે ને એ અપેક્ષાએ વાત ચાલે છે. સમજાય છે કાંઈ ? ભગવાન આત્મા એક સેકન્ડના અસંખ્ય ભાગમાં મુખ્ય ચિદાનંદ ધ્રુવ જ્ઞાયક એનું મુખ્યપણું સમ્યગ્દષ્ટિને ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં ક્યાંય ફરતું નથી. અને એ મુખ્યપણા વિનાની બીજી મુખ્યતા જો દષ્ટિમાં આવી જાય તો દષ્ટિ તેની સમ્યક્ ન રહેતા મિથ્યાદષ્ટિ થઈ જાય છે. સમજાય છે કાંઈ ?

અહીં જે કહ્યું છે કે, 'ધર્માર્થકામમોક્ષાણામાદૌ ધર્મઃ પ્રકીર્તિતઃ' એ તો અશુભભાવ ને શુભભાવ એવું જે વર્તન, એમાં વર્તનમાં એને શુભભાવની ધર્મની-વ્યવહાર ધર્મની મુખ્યતા કહેવામાં આવી છે. સમજ મેં આતા હૈ ? આ તો ગુજરાતી ચાલે છે. ગુજરાતી સમજાય એવી છે, ગુજરાતી થોડુંક સમજવું જોઈએ. 'કૈલાસચંદ્રજી'એ પહેલા એક લેખ લખ્યો હતો, ભાઈ ! આપણે મહારાજ પાસે સાંભળવા જાવું હોય તો ગુજરાતી શીખીને જાવું. કારણ કે, એની ભાષા ગુજરાતી કાઠિયાવાડી છે. આપણે હિન્દી એની પાસે બોલાવવા (માગીએ પણ) જે એની ભાષામાં વાત આવે છે એ હિન્દીમાં આવતી નથી. 'કૈલાસચંદ્રજી'એ લેખ લખ્યો હતો. સમજાય છે કાંઈ ?

અહીં કહે છે, શ્રાવક સમ્યગ્દષ્ટિ જ્ઞાની ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેલો આરંભ પરિગ્રહમાં હજી ભાવવાળો જીવ છે. એણે પ્રાતઃકાળ ઉઠીને જિનેન્દ્રદેવના પહેલા દર્શન કરવા. ભાઈ ! પણ અમે સમ્યગ્દષ્ટિ નથી અમારે શું ? પણ જેને સમ્યગ્દર્શન પ્રાપ્ત કરવું હોય એને પણ આવો ભગવાનના દર્શન આદિનો ભાવ આવ્યા વિના રહે નહિ. સાચા દેવ, સાચા ગુરુ, સાચા શાસ્ત્રની ભક્તિ એને આવે પણ એ પુણ્યભાવનો ભાવ છે. એને આશ્રયે સંવર-નિર્જરા કે મોક્ષનો માર્ગ થતો નથી. છતાં તે આવ્યા વિના રહેતો નથી, છતાં તે મિથ્યાત્વ ભાવ નથી. ઘણા એ ઉડાવે છે, ન્યાં તો વ્યવહારને મિથ્યાત્વ કહે છે. અરે..! ભગવાન ! શું તું કહે છો આ ? કેટલાક (એમ કહે છે), એ તો વ્યવહારને મિથ્યાત્વ કહે છે. દાન દેવા, દાન કરવું, દયા પાળવી, ભક્તિ કરવી, પૂજા કરવી એ તો મિથ્યાત્વ કહે છે. અરે..! પ્રભુ ! શું કરે છો તું આ ? કોને આ આળ દે છે ને તારા આત્મામાં ક્યાં તારે કરવું છે શું ? સમજાય છે ? એમ ન હોય, ભાઈ !

મહામુનિ ગણધર જેવા ચાર જ્ઞાન ને ચૌદ પૂર્વ જેને અંતર્મુહૂર્તમાં પ્રગટ દશા થાય. એ ભગવાનની સ્તુતિ ને ભક્તિ કરે ને ભગવાનની વાણી સાંભળે છે. સમજાય છે કાંઈ ? ભગવાનનો આમ ધોધ છુટતો હોય દિવ્યધ્વનિ, પ્રભુ ! શું કહે છે ? જેને અંતર્મુહૂર્તમાં ચૌદ પૂર્વની રચનાનું સામર્થ્ય છે અને રચ્યા છે. અંતર્મુહૂર્તમાં બાર અંગ રચ્યા અને દિક્ષીત

થઈને અંતર્મુહૂર્તમાં ચાર જ્ઞાન પ્રગટ થયા એ ભગવાનની દિવ્યધ્વનિ બાર અંગમાં શું બાકી રહ્યું હતું ? અરે..! એની ભક્તિ સર્વજની વાણી પ્રત્યે ઉછળ્યા વિના રહે નહિ. અને છતાં તે ભગવાન પાસે સાંભળતા ઘડીકમાં સપ્તમ ગુણસ્થાન આવી જાય છે. ખ્યાલ પણ રહેતો નથી કે, ભગવાન શું કહે છે. વળી છઠ્ઠું આવી જાય છે, છઠ્ઠું આવે ત્યારે વિકલ્પ ઉઠીને સાંભળે છે ભગવાન આ કહે છે. વળી ક્ષણમાં સાતમું આવી જાય અપ્રમત્ત દશા.

મુનિની દશા જ એવી છઠ્ઠા ને સાતમાની ક્ષણે ક્ષણે પલટો ખાય અને એવી દશા સાતમીએ ન આવે તો એ મુનિપણું એને હોય શકે નહિ. એ સાતમું આવે ત્યારે વાતનું લક્ષ જાય છતાં તેના સ્વરૂપની દૃષ્ટિ છે, ચારિત્ર છે એ છઠ્ઠામાં લક્ષ આવ્યું ને સાતમાં ગયું છતાં એની સંધી બધી થઈ જાય. ભગવાનની વાણીએ શું આવ્યું એની સંધી એના ખ્યાલમાં આવી જાય. કારણ કે, પરમાત્માને સ્પર્શીને બહાર છઠ્ઠે નીકળ્યો ત્યારે સાતમામાં શું કહેવાણું હતું એ બધી સંધી એમાં આવી જાય, એને સંધી છૂટતી નથી. સમજાય છે કાંઈ ?

અહીં આચાર્ય કહે છે, ગૃહસ્થાશ્રમમાં રહેલ શ્રાવકે હંમેશા ભગવાનના દર્શન કરવા, ગુરુ દર્શન કરવા. જુઓ ! કરવા... કરવા... કરવા... એમ લખ્યું છે. વ્યવહારનયના કથનમાં શું આવે ? સમજાય છે કાંઈ ? એનો અર્થ કે, ધર્મીજીવને એવા દેવ ને ગુરુના દર્શનનો ભાવ દિન દિન પ્રત્યે આવ્યા વિના રહેતો નથી. એને વ્યવહારનયના કથનમાં એમ આવે કે એને કરવો. સમજાય છે કાંઈ ? ખરેખર તો એ કર્તૃત્વબુદ્ધિ પણ સમકિતીને હોતી નથી. કર્તૃત્વબુદ્ધિ હોતી નથી પણ એ આવે છે ને પરિણમે છે માટે કરે છે, એમ કહેવામાં આવે છે. સમજાય છે કાંઈ ? ભારે વાત ગડબડ.

કહે છે, અહો ! ‘ભક્તિપૂર્વક ઉનકી વંદના-સ્તુતિ ભી કરની ચાહિયે...’ ભગવાન અને ગુરુની. ‘ધર્મકા શ્રવણ ભી કરના ચાહિયે ઇનકે પીછે અન્ય ગૃહ આદિ સંબંધી કાર્ય કરને યોગ્ય હૈ...’ કરને યોગ્ય (કહ્યું પણ) એ તો કાલે વાત કરી હતી. પછી તું જાણ તારું પણ પહેલું તો આ કરજે. શાસ્ત્ર કથન આવે એ તો એમ જ આવે છે ને ? કરજે. સમજાય છે ? વ્યવહારથી કથન (આવે). કંજૂસનો એક અધિકાર ‘કાર્તિકેયાનુપ્રેક્ષા’ શાસ્ત્રમાં છે. ત્યાં તો એમ કહ્યું, ‘સ્વામી કાર્તિકેય’ મહા જુના, એ તો ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ પહેલા થયાં, ૨૨૦૦ વર્ષ પહેલા. એમણે એક શ્લોક એવો અંદર મુક્યો છે. અરે..! કંજૂસ ! આ તને લક્ષ્મી મળી એ ખાજે. દાન દેતા ન આવડે, બીજું કરતા ન આવડે પણ ખાજે તો તને એમ રહેશે કે, મેં કાંઈ સંકોચ ખાવામાં તો નથી કર્યો. ભાઈ ! સમજાય છે કાંઈ ?

મહામુનિ છઠ્ઠે ગુણસ્થાને બિરાજમાન જેને કોઈના આરંભનું અનુમોદન સંમત હોતું નથી પણ એમાં કહેવામાં આશય બીજો છે કે કાંઈ ખાજે તો ખરો. મરી જઈશ ને ભેગું

કર્યું. સમજાય છે ? માખીએ મધ કર્યું, આવે છે ને ? ભેગું કર્યું ન દાન દીધું, લુટનારે લુટી લીધું. હમણાં એક મોટું આવ્યું મધ... પેલા ખોખા લઈ ગયા તો ઉડી ગયા બધું લઈને, આવે છે ને ? એ સ્તુતિમાં આવે છે.

‘માખીઓએ મધ કીધું ન ખાધું ન દાન દીધું,
એ લુટનારે લુટી લીધું રે પામર પ્રાણી.’

ઢગલા ભેગા કર્યા, કર્યા નથી, હોં ! એ તો થયા. પૂર્વના પુણ્યને લઈને થયા અને ભેગું કર્યું ને જો ખાઈશ નહિ ને, તને મરતા એમ થાશે કે, અરે...રે...! ખાધા પણ નહિ, પીધા પણ નહિ. ‘સ્વામીકાર્તિકેય’ મહાસમર્થ મુનિ ભાવલિંગી સંત (એમ કહે છે), જરી ખાય એટલો પણ જો રાગ મંદ કરશે ને તો મરતા એને યાદ આવશે કે, આપણે બીજું ન (કર્યું) પણ ખાધું-પીધું ને જરીક ઉડાવ્યું તો છે. એમ ને એમ કંજુસની પેઠે ખાધા-પીધાના ઠેકાણાં નહિ, ખાવાના ઠેકાણાં નહિ, પીવાના ઠેકાણાં નહિ. કંજુસ ને કંજુસ. કોઈને દીધા નહિ એ કરતા તો સારો છે, એમ તને લાગશે, એમ. કેટલા શુભભાવની કુણપ બતાવવા એવું કથન કર્યું છે. ઓહો..!

એક કોર ‘સમયસાર’ માં આચાર્ય કહે, કે, કુશીલ વ્યવહાર-પુણ્ય પરિણામ તે કુશીલ છે અને જે સંસારમાં દાખલ કરે તેને ધર્મી મન, વચન ને કાયાથી સંમત થાય નહિ. આહો...હા..! આવે છે ને ? ‘સમયસાર’ પુણ્ય-પાપ અધિકાર. ધર્મી મનથી, વચનથી, કાયાથી એ શુભભાવરૂપી પુણ્યને સારો છે, ઠીક છે, એમ કહીશ નહિ. સમજાય છે કાંઈ ? એમ પુણ્ય-પાપના અધિકારમાં વર્ણવ્યું. એના એ મુનિઓ પાછા ટાણાં આવે ત્યારે કહે. ઇ વ્યવહારે એ જાતનો રાગ ઘટાડવા માટે કથન આવે. નિશ્ચયમાં એનું અનુમોદન ને સંમત હોય શકે નહિ. સમજાણું કાંઈ ?

અહીં આચાર્ય મહારાજ કહે છે, ભાઈ ! સવારે ઉઠીને હંમેશા ભગવાનના દર્શન કરજે, હોં ! આવ્યું હતું કો’ક કે, આજ હું આવ્યો છું ન્યાં કહેજો મહારાજને. દેરાસરે આજ આવ્યો છું. એમ બધા અહીં વાત તમારી બધી લઈને આવે. કોણ હતું ? કો’ક હતું. અહીં કહે છે, ભગવાનના દર્શન, ગુરુના દર્શન ને શાસ્ત્રનું શ્રવણ સવારમાં શ્રાવકને પહેલું હોવું જોઈએ. પછી જગતના બીજા કામ વેપાર-ધંધાના હોય, એ પાઠ છે, હોં ! ‘પશ્ચાદન્યાનિ કાર્યાણિ કર્તવ્યાનિ’ પછી બીજા કામ કરવા પણ પહેલું કામ બીજું કરવું નહિ. એનો અર્થ આચાર્યોની શૈલી ઉપદેશની પદ્ધતિના ભાવમાં કે પહેલો આવો ભાવ શ્રાવકને આવ્યા વિના રહેતો નથી. અશુભથી બચવા ને શુભભાવમાં કષાયની મંદ થવામાં. સમજાય છે કાંઈ ?

પછી કહે છે, ગણધર આદિ મહાપુરુષોએ ધર્મ એટલે પુણ્ય. લક્ષ્મી અને ભોગ અને મોક્ષ, ‘ઇન ચાર પુરુષાર્થોર્મે ધર્મકા હી સબસે પ્રથમ નિરુપણ ક્રિયા હૈ તથા ઉસીકો મુખ્ય માના હૈ.’ કઈ અપેક્ષાએ ? આ મુખ્યપણું આવ્યું. પેલા પણે કહે કે,

સમ્યગ્દષ્ટિને મુખ્ય તે નિશ્ચય છે. ત્રિકાળ દ્રવ્યનો આશ્રય દષ્ટિમાંથી છૂટે તો તે સમ્યગ્દર્શન રહી શકતું નથી. અહીં કહે છે કે, વર્તનમાં અશુભ પરિણામની અપેક્ષાએ શ્રાવકને શુભ પરિણામ આચરણની અપેક્ષાએ મુખ્ય છે. આમ તો સ્થિરતા અને દષ્ટિ આત્માને આશ્રયે પડી છે એ તો છે જ. અશુભને ટાળવા તે શ્રાવકને શુભભાવ મુખ્ય હોય છે. કહો, સમજાણું કાંઈ ?

એ ૧૭મી ગાથા (પૂરી) થઈ. ઓહો..! ‘સમંતભદ્ર’ લ્યો ! આમ સ્વયંભૂ સ્તોત્ર બનાવ્યું છે. જુઓ ! આગમ, સ્તુતિને બહાને આગમ. સ્વયંભૂ સ્તોત્ર. ‘સમંતભદ્રાચાર્ય’ ૨૪ તીર્થંકરનું. સ્તુતિને બહાને આગમ રચી લીધું છે. નિશ્ચય ને વ્યવહાર ને અભ્યંતર ને બાહ્ય ને કેટલું કેમ તત્ત્વ (એની) ઘણી અલૌકિક વાત. મહામુનિઓ પણ ભગવાનની સ્તુતિ ને ભક્તિ કરતા તો શ્રાવકની હદ તો ઘણી નીચી છે, એણે તો ખાસ ભગવાનના દર્શન આદિ પહેલું કર્તવ્ય તેનું એ છે. હવે બીજું કર્તવ્ય. ગુરુ સેવા. હવે બીજું કર્તવ્ય.

શ્લોક-૧૮

ગુરોરેવ પ્રસાદેન લભ્યતે જ્ઞાનલોચનમ્।

સમસ્તં દશ્યતે યેન હસ્તરેખેવ નિસ્તુષમ્॥૧૮॥

અર્થ :- જિસ કેવલજ્ઞાનરૂપી લોચનસે સમસ્ત પદાર્થ હાથકી રેખાકે સમાન પ્રકટ રીતિસે દેખનેમ્ આતે હૈ એસા જ્ઞાનરૂપી નેત્ર નિર્ગ્રંથગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ ઇસલિયે જ્ઞાનકે આકાંક્ષી મનુષ્યોંકો ભક્તિપૂર્વક ગુરુઓંકી સેવા, વંદના આદિ કરની ચાહિયે. ૧૮.

કહે છે, ‘જિસ કેવલજ્ઞાનરૂપી લોચનસે...’ ભગવાન ત્રિલોકનાથ સર્વજ્ઞ પરમાત્મા જેમની કેવલજ્ઞાનરૂપી આંખ ઉઘડી ગઈ, સર્વ ચક્ષુ ઉઘડી છે. એણે ‘સમસ્ત પદાર્થ હાથકી રેખાકે સમાન...’ આમ રેખા જેમ દેખાય, એમ જગતના પદાર્થ ભગવાન ત્રિલોકનાથ જૈન પરમેશ્વરે કેવલજ્ઞાનમાં આદિ, મધ્ય અને અંત એટલે કે ભૂત, વર્તમાન અને ભવિષ્ય. ત્રણે કાળ જેણે હસ્તામલકવત્ જોઈ લીધા છે. ‘રેખાકે સમાન પ્રકટ રીતિસે દેખનેમ્ આતે હૈ...’ કહો, બરાબર હશે ? કે, આ ભગવાન કાંઈ નહિ ભાળતા હોય ? ભવિષ્યનું ભાળતા હશે ? ભવિષ્યની છેલ્લી પર્યાય, છેલ્લી સમજતે હૈં ? આખીરકી. કહો, અંતીમ કી પર્યાય દેખતે હૈં, ભગવાન ? ભગવાન અંતિમ પર્યાય દેખતે નહીં, તો ઇતની તો કમી હુઈ કિ

નહિ ભગવાન મેં ? ભૂતકાલકી પહેલી પર્યાય કૌન-સી થી ? વહ તો ભગવાન ને નહીં દેખી. અરે...! સુન તો સહી હવે. આવા ગપ્પ, ગપોડા મારે છે.

ભગવાન અનાદિઅનંત જેટલી દ્રવ્યની પર્યાય છે, જેટલા સમય, જેટલી પર્યાય એ સબ ભગવાનને દેખી હે. પહેલી પર્યાય કે દિ' હતી તે પહેલી દેખે અને છેલ્લી પર્યાય કે દિ' હતી તે છેલ્લી દેખે. અનાદિઅનંત છે. છેલ્લીનો અંત નથી ને પહેલીની શરૂઆત નથી.

એવા કેવળજ્ઞાનમાં તર્ક કરવા માંડ્યા છે હવે કે કેવળજ્ઞાની દેખે ખરા પણ ભવિષ્યની પર્યાય ન દેખે, ભવિષ્યની કઈ ? છેલ્લી. પણ છેલ્લી પર્યાય કઈ હોય ? ત્યારે છેલ્લી પર્યાય તો દ્રવ્ય છેલ્લું થઈ ગયું ને ? દ્રવ્ય રહ્યું નહિ. દ્રવ્ય તો અનાદિઅનંત છે. વસ્તુ અનાદિઅનંત છે તેની પર્યાય પણ અનાદિઅનંત છે. જેવી આદિ ને અંત વિનાની છે, તેમ ભગવાને જોઈ છે. કોઈ બાકી રહી નથી. એવા ભગવાન અરિહંતને પણ જે ઓળખે નહિ.

કહે છે કે, એવા ભગવાને જે 'હાથકી રેખાકે સમાન પ્રકટ રીતિસે દેખનેમ્ આતે હૈ એસા જ્ઞાનરૂપી નેત્ર નિર્ગ્રંથગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ...' કહો, સમજાય છે ? મુનિની મુખ્યતા લીધી છે ને ? મહા નિર્ગ્રંથ મુનિ, જેની દષ્ટિ નિર્ગ્રંથ વીતરાગી થઈ છે, જેના સ્વરૂપમાં સ્થિરતામાં આમ સાતમું ને છઠ્ઠું, સાતમું ઝૂલણે ઝૂલે છે. સાતમામાં આવતા જાણે મોક્ષ જ થઈ ગયો. હું અનુભવ કરું છું એ પણ જેને ભેદની ખબર નથી, આનંદમાં એ મુનિની દશા કહે છે કે, એવા 'નિર્ગ્રંથગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ...' એવા જ્ઞાનલોચન મહા નિર્ગ્રંથ સંતની કરુણાથી, એમના સંગથી, એમના પરિચયથી એ સમ્યગ્જ્ઞાનરૂપી લોચન પ્રગટ થાય છે. અહીં તો નિમિત્તથી કથન છે ને ? થાય છે તો એને પોતાથી. ત્યારે એવા નિર્ગ્રંથ ગુરુઓની સેવા અને એની ઉપસ્થિતિ એને હોય છે. ષટ્કર્મ વ્યવહારથી બતાવવું છે તો કઈ રીતે કહે ? કાંઈ પરથી જ્ઞાન થાતું નથી, થાય છે તો પોતાથી પણ એમણે જે કહ્યું એના શ્રવણમાં લક્ષ કર્યું અને સ્વભાવની એકતા થતાં જે જ્ઞાનની વિકારતા ટળીને નિર્વિકાર દશા પ્રગટી. એ 'ગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ...' પરદ્રવ્યથી, કૃપાથી તો કોઈ ચીજ મળતી નથી, કોઈ ચીજ કૃપા પણ કામ નથી આવતી અને કોઈના... શું કહેવાય ? શ્રાપ, શ્રાપ અને કૃપા કોઈનો કોઈને લાગે નહિ. સુન તો સહી, પ્રભુ !

'કુંદકુંદાચાર્ય' જેવાએ પાંચમી ગાથામાં 'સમયસાર'માં કહ્યું, ઓ..હો...! અમારા ગુરુએ અમારા ઉપર અનુગ્રહ કૃપા કરી અમને શુદ્ધ આત્માનો ઉપદેશ આપ્યો. સમજાય છે ? એવો ભક્તિનો પ્રહ્લાદ એ ગુરુ ઉપર એને આવ્યા વિના રહેતો નથી. એમ 'કુંદકુંદાચાર્ય' શરૂઆત કરી. 'ણ વિ હોદિ અપ્પમત્તો ણ પમત્તો' કહેતા પહેલા પાંચમી ગાથામાં (કહ્યું)

તં એયત્તવિહત્તં દાણં અપ્પણો સવિહવેણ।

જદિ દાણ્જ્જ પમાણં ચુક્કેજ્જ છલં ણ ઘેત્તવ્વં।।૫।।

અરે..! જીવો ! અમારા ગુરુએ અને સર્વજ્ઞની પરંપરાથી અમારા ગુરુએ અમારા ઉપર બહુ મહેરબાની કરી અને અનુગ્રહ કરી, કૃપા કરીને અમને શુદ્ધ આત્માનો ઉપદેશ આપ્યો. એના નિમિત્તથી પ્રસાદથી અમને આ અનુભવ પ્રગટ થયો છે. સમજાય છે કાંઈ ? એનું બહુમાન એને આવ્યા વિના રહેતું નથી, થયું છે તો પોતાના ઉપાદાન, શુદ્ધ ઉપાદાનના આશ્રયે પણ એ વખતે આવા ઉપદેશ કથક એના હતા એના પ્રતાપે થાય એવું બહુમાન એને આવ્યા વિના રહે નહિ.

‘જ્ઞાનરૂપી નેત્ર નિર્ગ્રંથગુરુઓંકી કૃપાસે...’ ‘શ્રીમદ્’ કહે છે ને ?

જિન પ્રવચન દુરગમ્યતા થાકે અતિ મતિમાન,

અવલંબન શ્રી સદ્ગુરુ સુગમ અને સુખખાણ.

‘જિન પ્રવચન દુરગમ્યતા...’ એ પ્રવચનના કથનની પદ્ધતિ વ્યવહારની, નિશ્ચયની અસદ્ભૂત વ્યવહાર, સદ્ભૂત વ્યવહાર કેટલા પડખાની વાત. નિમિત્તની, ઉપાદાનની એના પડખાના પાર (ન મળે), ‘જિન પ્રવચન દુરગમ્યતા...’ ‘થાકે અતિ-મતિ માન’ એકલો વિકલ્પ ને તર્કનો કરનાર સત્યને સમજ્યા વિના કરવા જાય તો થાકી જાય, આમાં કાંઈ પાર પમાતો નથી. સમજાય છે કાંઈ ? ‘અવલંબન શ્રી સદ્ગુરુ’ સર્વજ્ઞ પરમાત્માના સંતો કે ધર્માત્મા એ પ્રવચનની દુર્ગમતાને સુગમ કરીને બતાવે છે. એવા જે સદ્ગુરુ એ જ એના સુગમ અને સુખખાણ (છે). જ્ઞાની વિના તેના પત્તા અંતરના મળતા નથી. એટલે ‘નિર્ગ્રંથ ગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ ઇસલિયે જ્ઞાનકે...’ સમજાણું ?

છે ને પાઠમાં છે ને ? ‘ગુરોરેવ પ્રસાદેન’ પાઠમાં છે. ‘પ્રસાદેન’ શું કરે ? ભાઈ ! તકરાર કરે તો પાર નહિ આવે, બાપા ! એ પ્રસાદ છે પણ ખરો અને પ્રસાદ નથી પણ ખરો. આહા..હા..! અરે..! પ્રભુ ! શાંત થા, શાંત થા. ઇ એમ ઝઘડે પાર ન આવે. આચાર્ય પોતે કહે છે, આગળ છેલ્લી ગાથાઓમાં આગળ કહેશે. જેટલા કર્મના કારણે વિકલ્પ આદિ ઉઠે ઇ મારા સ્વરૂપમાં છે જ નહિ. આમા ને આમાં છેલ્લી સ્તુતિ કરશે. પહેલો સરવાળો લીધો છે, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાનથી શ્રાવકનું ચારિત્ર ઉપાડ્યું છે, છેલ્લી પણ ગાથા એ લઈ લીધી. સમજાણું કાંઈ ?

છે ને છેલ્લું ? જુઓ ! કેટલી ગાથા છે ? એ ૬૧મી છે જુઓ ! ૬૧, ૬૧, ૬૨ ગાથ છે ને ? ‘જ્ઞાની અપની આત્માકી ઇસપ્રકાર ભાવના કરતા હૈ.’ વચલો વ્યવહાર સમજાવ્યો. પહેલે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાનથી શરૂ કર્યું છે અને પછી આ બતાવ્યું. જુઓ !

કર્મભ્યઃ કર્મકાર્યેભ્યઃ પૃથગ્ભૂતં ચિદાત્મકમ્।

આત્માનં ભાવયેન્નિત્યં નિત્યાનન્દપદપ્રદમ્।।૬૧।।

છે ? ‘કર્મોસે તથા કર્મોકે કાર્યોસે...’ એ સાંભળવાનો વિકલ્પ ઉઠે છે એ કર્મનું કાર્ય છે, એમ કહે છે. આહા..હા..! સમજાય છે ? ‘સર્વથા ભિન્ન,...’ મારો આત્મા,

શ્રાવક એમ માને છે. એ કર્મ જડ અને તેનો ભાવકથી ઉત્પન્ન થયેલો વિકલ્પ અને વિકાર દયા, દાન, ભક્તિ, આ જુઓ ! ભક્તિ વર્ણવીને ઉથાપી પાછી. દષ્ટિમાં એ વિકલ્પનું કાર્ય એ મારું નથી. આહા..હા..! સંતોની શૈલી પણ જુદી જાતની. સમજાય છે કાંઈ ? ‘ઔર ચિદાનંદચૈતન્યસ્વરૂપ, તથા અવિનાશી, ઔર આનંદ સ્વરૂપસ્થાનકો દેનેવાલે આત્માકા જ્ઞાનીકો સદા ચિંતવન કરના ચાહિયે.’ લ્યો ! અહીં કહે છે, ગુરુનો પ્રસાદ. અહીં કહે છે કે, સાંભળવાનો વિકલ્પ એ કર્મનું કાર્ય. સમજાય છે કાંઈ ? એ નિમિત્તથી ત્યાં વાત કરી છે, અહીં વાસ્તવિક નિશ્ચયનું સ્વરૂપ છે તે અહીં સમજાવ્યું છે. કર્મનું કાર્ય. વળી કહે કે, ષટ્કર્મમાં ગુરુ સેવા, જિનેન્દ્રની ભક્તિ કર. અહીં કહે છે કે, એ વિકલ્પ છે તે કર્મનું કાર્ય (છે), સ્વભાવનું કાર્ય નથી. આહા..હા..! ભારે વાત, ભાઈ ! એકના એક અધ્યયનમાં આ બે વાતું. ભાઈ ! બન્ને બરાબર છે, સાંભળ ત્યારે ને. બાપુ ! જે સ્થિતિએ વ્યવહારનયનું જ્યાં કથન હોય એને તે રીતે જાણવું જોઈએ અને જ્યાં નિશ્ચયનું સત્યાર્થ હોય, સત્યાર્થ (કથન) હોય તેને તેમ જાણવું જોઈએ.

અહીં કહે છે કે, ‘નિર્ઘથગુરુઓંકી કૃપાસેહી પ્રાપ્ત હોતા હૈ...’ ત્યાં કહે કે, એની કૃપા તો નહિ પણ વિકલ્પની કૃપાથી આત્મા પ્રાપ્ત થાતો નથી. સમજાય છે કાંઈ ? ‘ઇસલિયે જ્ઞાનકે આકાંક્ષી મનુષ્યોંકો...’ જ્ઞાનના અભિલાષી આત્માઓને. ‘ભક્તિપૂર્વક ગુરુઓંકી સેવા, વંદના આદિ કરની ચાહિયે.’ દ્વેષપૂર્વક નહિ, એમ. આમ તો કરી છે અનંતવાર. અહીં તો નિમિત્તનું બહુમાન સત્યાર્થના ભાનમાં રહીને, ‘મનુષ્યોંકો ભક્તિપૂર્વક...’ શ્રાવકોંકો ગુરુકી, ‘સેવા, વંદના આદિ...’ સ્તુતિ, ભક્તિ, ‘કરની ચાહિયે.’ વ્યવહારના કથનો એની શૈલી સમજાવવા એ જ પ્રકારની વાત હોય છે. હવે ૧૯મી.

શ્લોક-૧૯

ये गुरुं नैव मन्यन्ते तदुपास्तिं न कुर्वते ।

अंधकारो भवेत्तेषामुदितेऽपि दिवाकरे ॥१९॥

અર્થ :- જો મનુષ્ય ગુરુઓંકો નહીં માનતે હેં ઔર ઉનકી સેવા વંદના નહીં કરતે હેં ઉન મનુષ્યોંકે લિયે સૂર્યકે ઉદય હોનેપર ભી અંધકાર હી હૈ. ૧૯.

જુઓ ! મહા સંત છે. જગતની કરુણા માટે શ્રાવકનું વર્ણન ‘ઉપાસક સંસ્કાર’, શ્રાવકના સંસ્કાર, શ્રાવકનો આચાર, શ્રાવકનું અનુષ્ઠાન આવું એને ષટ્કર્મનું અનુષ્ઠાન હંમેશા હોય. હંમેશા ગુરુની સેવા કરે. સમજાય છે કાંઈ ? ‘જો મનુષ્ય ગુરુઓંકો નહીં માનતે હૈં...’ મહા સંત પરિગ્રહ રહિત દિગંબર સંત મુનિ બાહ્ય ને અભ્યંતરમાં છઠ્ઠી ભૂમિકા. ત્રણ કષાયનો નાશ એવા ભાવસંત જે પંચ પરમેષ્ઠીમાં ભળ્યા છે, જેને ગણધરદેવ પણ નમસ્કાર કરે છે. સમજાય છે કાંઈ ?

ગણધર દેવ, હામો લોએ સવ્વસાહુણં. પાંચ પદનું સ્મરણ, ચૌદ પૂર્વની રચના કરવા પહેલા, બાર અંગની રચના કરવા પહેલા એ પાંચ નવકારને સ્મરે છે. કોણ ? ગણધરદેવ. હામો લોએ સવ્વસાહુણં. હે સંત ! તારા ચરણમાં (નમસ્કાર હો). ગણધર કહે છે, એ તીર્થંકરના વજ્ર, તીર્થંકર ધર્મરાજા એના દિવાન, એ ભવે મોક્ષ જનાર છન્નસ્થ છે, રચના બાર અંગની કરે (ત્યારે બોલે છે), હામો લોએ સવ્વ આઈરિયાણં. સવ્વ લોએ આવે કે નહિ એમાં ? પાંચેમાં આવે છે, ‘ધવલ’માં આવે છે. હામો અરિહંતાણં, એમાં પણ આવે છે. હામો લોએ સવ્વ અરિહંતાણં ‘ધવલ’માં આવે છે. હામો લોએ સવ્વ સિદ્ધાણં, હામો લોએ સવ્વ આઈરિયાણં, હામો લોએ સવ્વ ઉવ્વજઝાયાણં, હામો લોએ સવ્વ સાહુણં. એ પાંચ પદમાં જે ભાવલિંગી સંત, જેને આત્માના અમૃતના ક્યારા ફાટ્યા છે અંદરથી, એને કહે છે એની કૃપા વિના સમ્યગ્જ્ઞાન થતું નથી. એને નથી માનતા, કેટલાક એમ કહે, બાહ્ય દ્રવ્યલિંગના પણ ઠેકાણાં નહિ ને વ્યવહારના પણ ઠેકાણ નહિ ને અમને ગુરુ માનતા નથી. પણ ગુરુ તે ગુરુપદે હોય એને માને કે ગુરુપદે ન હોય એને ? કાકાજીએ કહ્યું ત્યાં ‘કિશનગઢ’માં ખબર છે ? કે, આમ છે તો મુનિભગત પણ આપનો કોઈ વિરોધ કરે તો અમે ના પાડીએ છીએ. એમના મકાનમાં. સમજાય છે કાંઈ ?

બાપુ ! આ તત્ત્વ જ કાંઈ જાત જુદી છે, એમ લોકો માની બેસે એને પ્રમાણે આ બાહ્ય લિંગ કર્યા ને આ વ્યવહારના પણ ઠેકાણા નહિ એને માટે આહાર-પાણી કરે, ચોકા બનાવે એને મુનિ માને એ તો ભ્રષ્ટ, ... ભ્રષ્ટ છે. વ્યવહારમાં ભ્રષ્ટ છે, નિશ્ચયમાં તો ભ્રષ્ટ છે જ, એની અહીં વાત નથી. ઓ...હો...! સાચા સંત મુનિ, આહા...હા...! ભાવલિંગ જે પરમેષ્ઠી પદમાં ભળ્યા, જેને ગણધરના નમસ્કાર પહોંચે જેના ચરણમાં એવા સંતને જે માનતા નથી.

‘ઉનકી સેવા, વંદના નહીં કરતે હૈં...’ એની સેવા ને વંદન, ભક્તિ કરતા નથી. ‘ઉન મનુષ્યોંકે લિયે સૂર્યકે ઉદય હોનેપર ભી અંધકાર હી હૈ.’ સૂર્યનો ઉદય થયો છતાં એને માટે તો અંધકાર છે. એમ જ્ઞાની, સંત, ગુરુ, ધર્માત્મા ભાવલિંગી ચારિત્રવંત મળે એને સેવા ભક્તિ આદિ ન કરે તો તારે માટે તો ઉગ્યા સૂર્ય અંધારા માટે છે. તારે તો અંધારું કોઈ દિ’ ટળે એવું નથી. કહો, સમજાય છે કાંઈ ? એવો ભાવ આવે એને. સમજાય છે ? ‘જો મનુષ્ય પરિગ્રહ રહિત...’ પરિગ્રહનો વસ્ત્રનો એક ધાગો નહિ.

એકલી ક્રિયાની વાત નથી અંદર મમતા જ જ્યાં ટળી ગઈ છે.

‘પરિગ્રહરહિત તથા જ્ઞાન ધ્યાન તપમેં લીન ગુરુઓંકો નહીં માનતે હૈં...’ ચૈતન્યમૂર્તિ ભગવાન એના આનંદમાં ઝુલનારા સચ્ચિદાનંદ પ્રભુના અંતર ભ ત છે પ્રભુના-આત્માના એને ‘નહીં માનતે હૈં’ તથા ઉનકી ઉપાસના ભક્તિ આદિ નહીં કરતે હૈં...’ હવે, એ બીજાની, પરદ્રવ્યની ઉપાસનાથી તો પુણ્યબંધ થાય, એમ વારંવાર ‘મોક્ષપાહુડ’માં ને બધે તમે તો કહો છો. સ્વદ્રવ્યની ઉપાસનાથી સંવર, નિર્જરા ને મોક્ષ થાય. અરે..! સાંભળને ! બાપા ! સ્વદ્રવ્યની ઉપાસના પૂરી ન હોય ત્યારે આવા ગુરુની ઉપાસના આવ્યા વિના રહે નહિ. છતાં તેને ધર્મી પુણ્ય બંધનું કારણ જાણે. તેનાથી ધર્મની રાગ રહિત જેટલી પૃથક્ દશા સ્વરૂપની દષ્ટિપૂર્વક થઈ તેને સંવર-નિર્જરા જાણે છે. આને સંવર-નિર્જરા જાણે નહિ. વ્યવહારે કહે કે સંવર-નિર્જરાનું કારણ, અભૂતાર્થ દષ્ટિએ કહેવાય. ઓહો..હો..! સમજાય છે કાંઈ ?

શુદ્ધ સ્વભાવના આશ્રયે સંવર-નિર્જરા પ્રગટ્યા તે નિશ્ચય ને યથાર્થ. એમાં રાગની મંદતા આવી, ભક્તિ આદિનો, સેવા આદિનો શુભભાવ (આવે) એને પણ સંવરના કથન બે નયે ચાલે ત્યારે બે નયના કથનમાં આ પણ એક કથન ભેગું આવે. પણ ખરેખર સંવર તો એક જ પ્રકારે હોય, એ નિમિત્તથી સંવર હોતો નથી. પણ સંવરના કથન બે પ્રકારે ચાલે, એમ નિર્જરાના કથન બે પ્રકારે ચાલે. નિર્જરા બે પ્રકારે નહિ. શુભભાવ પણ સંવર ને નિર્જરાનું કારણ અને શુદ્ધભાવ પણ સંવર ને નિર્જરારૂપ, એમ નથી, એમ નથી. કથનની પદ્ધતિ આવે ત્યારે બે પ્રકારે કથન આવે. કથન નિરૂપણ બે પ્રકારે છે, વસ્તુ બે પ્રકારે નથી. સમજાય છે કાંઈ ? પુસ્તક-બુસ્તક નથી પન્નનંદિ ? કહો, સમજાણું કાંઈ ?

‘તથા ઉનકી ઉપાસના ભક્તિ આદિ નહીં કરતે હૈં ઉનપુરુષોંકે અંતરંગમેં અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર...’ એ પુરુષોને અજ્ઞાનરૂપી અંધકાર ‘સદા વિદ્યમાન રહતા હૈં...’ ભાન સમ્યગ્જ્ઞાન પામવાનું જે નિમિત્ત એનું બહુમાન નથી, એનો બહુ આદર-સત્કાર નથી. અરે..! એને તો એમ કહે, ‘આત્મસિદ્ધિ’માં તો એમ આવે છે ને ? ‘તે તો પ્રભુએ આપ્યો’. હે પ્રભુ ! તમે આત્મા અમને આપ્યો, એમ બોલે અજ્ઞાનીઓ. સમજાય છે ? ભક્તિ ઉછાળા મારતા (એમ કહે). ઇ આપ્યો એટલે ? જે સ્વરૂપ જે રીતે આત્મા નિર્વિકલ્પ શુદ્ધ હતું તે અમને ખબર નહોતી એ આપે ખબર કરી એટલે આપે જ અમને આપ્યો, એમ ભક્તિવાળો ઉછળીને કીધા વિના રહે નહિ. સમજાય છે ? એમ આવે છે ને ઇ ?

શું પ્રભુ ચરણ કને ધરું ? આત્માથી સૌ હીન;

તે તો પ્રભુએ આપ્યો, વર્તું ચરણાધીન.

લ્યો ! સમજાય છે ? આત્માનું ભાન થઈ શિષ્ય ગુરુને કહે છે, ‘શું પ્રભુ ચરણ કને ધરું ?’ અને કઈ રીતે ભક્તિ અને પૂજા કયા પ્રકારે ગુરુ કરું ? તારા પ્રતાપથી

અમે સંસાર તરી ગયા, એમ આચાર્યો કહે. ‘નેમિચંદ્ર સિદ્ધાંત ચક્રવર્તી’ ‘ગોમ્મટસાર’ માં કહે છે, ઓ..હો..! ગુરુ તારા ચરણકમળની સેવાથી સંસાર-સમુદ્ર તરી ગયા છીએ. કહો, આ કથન ? ભાઈ ! બાપુ ! જે રીતે વ્યવહારના કથન હોય એને સમજવા જોઈએ અને એક કોર કહે કે, ત્રણકાળ, ત્રણલોકમાં પરદ્રવ્ય આશ્રયનો વિકલ્પ જે ઉઠે છે એ પુણ્યબંધનનું જ કારણ છે, સંવર, નિર્જરા ને મોક્ષનું કારણ બિલકુલ નથી. આહા..હા..!

મુમુક્ષુ :- ડંકે કી ચોટ ઉપર.

ઉત્તર :- ડંકે કી ચોટ ઉપર. એક બાજું આમ કહે, કઈ રીતે આને મેળ કરવા ? મેળ જ છે બધો, સાંભળને ! કથનની પદ્ધતિ બે નયોની ચાલે છે. તેમાં એક નયનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ યથાર્થ છે, બીજા નયનું કથન તે ઉપચારિક છે. એમ બેને સમજ્યા વિના એના મેળ ખાશે નહિ. કહો, સમજાણું ?

‘ઇસલિયે સૂર્યકે ઉદયહોનેપર ભી વે અન્ધીહી બને રહતે હૈં...’ ચૈતન્ય-સૂર્ય સ્વભાવ એવા ગુરુ મળ્યા ને જો એ જ્ઞાન ને ઉપાસના ને સેવા ન કરે (તો એ) છતે સૂર્યે આંધળો છે, એવી ભક્તિ શ્રાવકને આવ્યા વિના રહેતી નથી. કહો, સમજાણું કાંઈ ? જુઓને ! કેટલી ભક્તિ ! પેલું નથી આવતું ? શું ? એકીભાવ સ્તોત્ર. ઇ ને ? આ કોઢ... કોઢ. ‘વાદિરાજ’ મુનિને કોઢ હતો. શ્રાવક ભક્તિ દરરોજ કરે, જ્ઞાની હતો. કો’કે રાજાને કરી ચાડી કે, સાહેબ ! આ કોઢીયા એના ગુરુ એને અડીને તમારા ગામમાં ચેપ લગાડે છે. તમારી પાસે બેસે છે. એટલે રાજાએ પૂછ્યું, કેમ ? ભાઈ ! ના સાહેબ ! અમારા ગુરુ કોઢીયા હોય જ નહિ. એને એમ અરે..રે..! હે નાથ ! અત્યારે આ શું થાય ? અમારા ગુરુ કોઢીયા નથી. ત્યારે કહે, સવારે દર્શન કરવા આવીશ. પધારજો.

ઇ ન્યાં ગુરુ પાસે જાય છે. પ્રભુ ! આમ કીધું છે, હોં ! જૈનશાસનની સેવા પ્રતાપે... કુદરતે મેળ ખાવો છે ને ! મેળ ખાવો છે. એમાં સ્તુતિ ઉપાડી, સ્તુતિ ઉપાડી, એવી સ્તુતિ ઉપાડી ‘વાદિરાજ’ ! હે નાથ ! જે પેટમાં, માતાના પેટમાં તમે આવો ત્યારે એની નગરી સોનાની થાય અને અમારા હૃદયમાં આવો ને શરીર ન ફરી જાય તો ભગવાન શેના તમે ? સમજાય છે ? હે ત્રિલોકનાથ ! જ્યાં તારા માતાના પેટમાં આવવાના થાય એ પેટને તો દેવો સુધારે પણ એની નગરી સોનાની ગઢની બને, એમ પ્રભુ અમે પધરાવીએ અમારા હૃદયમાં અને આ શરીર કોઢવાળું રહે, એ બને નહિ. એ તો કુદરતે પુણ્યના કારણે, હોં ! એ કાંઈ વિકલ્પની સ્તુતિ કરી માટે થયું નથી. પણ પૂર્વના પુણ્યનો યોગ જ એવો કે, શરીરના પરમાણુને પલટવાનો કાળ હતો.

આ એમાં પણ ગોટા વાળે કે, જાણે ભક્તિના ભાવથી આ થાય. અરે..! શું વિકલ્પથી થાતા હશે ? એક રજકણનો પલટો શું આત્માને આધીન છે ? પણ પૂર્વના પુણ્ય અને શાસનની મહિમા ને શોભા રહેવી છે તેથી આમ જ્યાં સ્તુતિ કરતા (કહે છે), પ્રભુ ! પણ

આ ન હોય, હોં ! સોનાના ગઢમાં તમે આવો. અરે...! માતાના પેટમાં રત્નના પટારા જેવામાં અને પ્રભુ ! અમે તમને અહીં પધરાવીએ, ફડાક પરમાણુનો સંક્રમણ થવા કાળ હતો તો પલટીને સોના જેવું થઈ ગયું. લ્યો ! એક જરી રાખ્યું પાછું, હોં ! પાછો પેલો ખોટો ન પડે, જે ચાડીઓ છે એ ખોટો ન પડે.

સવારે દર્શન કરવા આવ્યા, ઓ...હો...! શરીર તો બહુ મહા સુંદર છે. કોણે આવું (કહ્યું) ? ના, રાજન ! એ હતું તો એવું કોઢીયું. જુઓ ! આ એક નમુનો. આવું જ હતું શરીર. કોઢ બતાવ્યો થોડોક. પણ આ પ્રમાણે બની ગયું. શરીરની સ્થિતિ (થઈ ગઈ). માટે શ્રાવક પણ અમારો ભક્તિ કરનાર છે એ ખોટો ન પડ્યો અને પેલો પણ ખોટો ન પડે. એવા મેળ પૂર્વના શાતાના ઉદયને લઈને થઈ જાય, એ કર્તૃત્વબુદ્ધિથી થયું નથી. આહા...હા...! ભારે વાત, બેસે નહિ, હોં !

‘માનતુંગ આચાર્ય’ સ્તુતિ કરી, તાળા તુટી ગયા. સ્તુતિનો વિકલ્પ ન્યાં તાળા તોડતો હશે ? વિકલ્પ કર્તા ને તાળા તુટવા તે કર્તવ્ય હશે ? બેને કર્તા-કર્મનો સંબંધ હશે ? ત્રણકાળમાં નથી. પણ એવા કાળે પુણ્યનો સંચાર થઈને એ પ્રકારે પલટવાનો કાળ અને તાળા તુટવાનો, હોં ! એનો સમય હતો (તો) તુટી ગયું. બાપુ ! એમ છે વસ્તુની સ્થિતિ તો. પછી ભક્તિવાળા તો અનેક પ્રકારે ભક્તિને મલાવે પણ એનો આ આશય રાખીને. આ આશય રાખ્યા વિના કર્તા, કર્મ માની લે (કે) અમારા ભાવથી આમ થયું, ભાવ (હોય ને) એવું ન થાય તો ? ન થાય તો શું કરવું ? સમજાય છે કાંઈ ? ભાઈ ! આવે છે ને બધું એ ? ‘વાદિરાજ’નું આ એનું.

આ ‘સીતાજી’નું લ્યોને ! ‘સીતાજી’નું બ્રહ્મચર્ય. આહા...! ... રાડ નાખે બધા. ‘લક્ષ્મણજી’ અરે...! નાથ ! આ રહેવા દો, હોં ! ‘સીતાજી’ને માટે આ અગ્નિ... (રામ કહે છે), ‘નહિ, એકવાર તો પરીક્ષા દેવી પડશે. પરીક્ષા દિધા વિના ઘરમાં નહિ રહે, ગામમાં કોલાહલ છે. રાજને કરવાની હજી વૃત્તિ તૂટી નથી માટે પ્રજાને પ્રતિકૂળ થઈને રહી શકશે નહિ.’ પણ આ (અગ્નિપરીક્ષા ?) (સીતાજી કહે છે), હે અગ્નિ ! અગ્નિ સાંભળતી હશે ન્યાં ? જો બ્રહ્મચર્ય મારું પાકું હોય અને પરપુરુષને વિકલ્પમાં લીધો ન હોય (તો) બાળીશ નહિ, શાસનની નિંદા થશે. અને જો બીજા પુરુષને વિકલ્પમાં લીધો હોય તો બાળીને રાખ કરજે. એનો અર્થ, પોતાનું જોર છે ને પુરુષાર્થનું ! બ્રહ્મચર્યનું ! અને પુણ્યનો યોગ એવો કે, દેવ આવીને કર્યું. ત્યાં વિકલ્પને લઈને ન્યાં પાણી ફર્યા ને અગ્નિ આવી થઈ. બાપા ! એ જડની પરિણતિનો કાળ છે. બેસે નહિ જગતને. આહા...હા...! સમજાય છે કાંઈ ? એને (એમ લાગે) જાણે આ બ્રહ્મચર્યને લઈને (થયું). અરે...! મરી ગયા કેટલાય બ્રહ્મચારી. મારી નાખ્યા શૂળે ચડાવીને. એ શું છે ? પુણ્યનો ઉદય નહોતો અને એ પરમાણું પલટવાનો પ્રસંગ નહોતો. કર્તાબુદ્ધિ ધર્મીની હોતી નથી. પણ એવા પ્રસંગમાં આવું બન્યું એટલે આનાથી

આ થયું, એમ વ્યવહારથી કહેવામાં આવે છે. કહો, સમજાણું ?

‘અતઃ ભવ્યજીવોંકો ચાહિયે કિ વે અજ્ઞાનરૂપ અંધકારકે નાશ કરનેકે લિયે ગુરુઓંકી સેવા કરૈ.’ જુઓ ! અજ્ઞાનરૂપી અંધકારનો નાશ કરવા ગુરુની સેવા કરે. એક બાજુ કહે કે, અજ્ઞાનનો નાશ આત્માના દ્રવ્યના અવલંબન વિના ત્રણકાળમાં થાય નહિ. જુઓ ! આ કથનની પદ્ધતિ. અરે..! પ્રભુ ! બે નયની કથનની (પદ્ધતિ) જેમ છે તેમ નહિ જાણ (તો) એ તારા અંદરના ભ્રમણાના ડોળ નહિ નીકળે અને ભ્રમણા ટળ્યા વિના તને ધર્મ ત્રણકાળમાં ક્યાંય થાશે નહિ. એ ગુરુની વાત કરી.

શ્લોક-૨૦

હવે સ્વાધ્યાય, સ્વાધ્યાય કરવાનો. હંમેશા શ્રાવક સ્વાધ્યાય કરે. એમ ને એમ આમ આમ કરીને બે પાના ફેરવી જાય, એમ નહિ. ઘણા અહીં આવે કે, અમારે નિયમ છે કે, સ્વાધ્યાય (કરવો) એટલે દસ લીટી (વાંચી) જાય, અમસ્તી આડાઅવળી. એમ ન હોય. સ્વાધ્યાય શાંત ચિત્તે, એકાન્તમાં, ... ન હોય તો શ્રવણમાં, સાધર્મી હોય તો સાથે, કાં નહિ તો એકલો. શાંતિ... સ્વાધ્યાયનો કાળ એક દિવસમાં દિન દિન પ્રત્યે શ્રાવક કાઢે. સમજાય છે કાંઈ ? પેલા ચોપડા કેમ ફેરવ્યા કરે છે આખો દિ’ સંસારમાં ? એમ શાસ્ત્રના સ્વાધ્યાયનો વિકલ્પ દિન દિન પ્રત્યે શ્રાવકને આવ્યા વિના રહેતો નથી. છતાં સમજે છે કે, એ રાગની મંદતા ને પુણ્યનું કાર્ય છે. આહા..હા..! સમજાય છે કાંઈ ? કહે છે.

ये पठन्ति न सच्छास्त्रं सद्गुरुप्रकटीकृतम्।

तेऽन्धाः सचक्षुषोऽपीह संभाव्यन्ते मनीषिभिः॥૨૦॥

અર્થ :- જો મનુષ્ય ઉત્તમ ઔર નિષ્કલંક ગુરુઓંસે પ્રકટ કિયે હુએ શાસ્ત્રકો નહીં પઢતે હૈં ઉન મનુષ્યોંકો વિદ્વાનપુરુષ નેત્રધારી હોનેપર ભી અન્વીહી માનતે હૈં. ૨૦.

કરુણાથી કેટલી ભાષા કરી છે ! આંધળા. અરે..! પ્રભુ ! પણ તમારે શું કામ છે ? બાપુ ! એવો વિકલ્પ આવે છે ને જગતની કરુણામાં (કહેવાય છે), અરે..! આંધળા છો ? બાપુ ! તમને જ્ઞાની મળ્યા ને તમે સત્શાસ્ત્રમાં સ્વાધ્યાયની પાછી વાત કરે છે. જુઓ ! ‘જો મનુષ્ય ઉત્તમ ઔર નિષ્કલંક ગુરુઓંસે પ્રકટ કિયે હુયે શાસ્ત્રકો...’ જોયું ? શાસ્ત્રની વ્યાખ્યા બાંધી. મિથ્યાદષ્ટિએ કહેલા શાસ્ત્ર, અજ્ઞાનીએ કહેલા શાસ્ત્ર એ શાસ્ત્ર

હોઈ શકે જ નહિ. સમજાય છે કાંઈ ? સર્વજ્ઞ ભગવાન ત્રિલોકનાથ પરમાત્મા દેવાધિદેવ એમણે કહેલા જે ભાવ એ પ્રમાણે જે સમજ્યા ગુરુ એમણે રચ્યા જે શાસ્ત્ર. લ્યો ! કયા શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય કરવો ?

જે મનુષ્ય ‘પઠન્તિ ન સચ્છાસ્ત્રં સદ્ગુરુપ્રકટીકૃતમ્’ ધર્માત્માએ કહેલા, જ્ઞાનીએ કહેલા શાસ્ત્ર. આમ તો શાસ્ત્ર બધાય કહે છે. અમારા શાસ્ત્ર, અમારા શાસ્ત્ર. મિથ્યાદષ્ટિના કહેલા શાસ્ત્ર, શાસ્ત્ર જ નથી. એના અભિપ્રાયમાં જ્યાં ઊંધાઈ છે, સાચા દેવ-ગુરુ-શાસ્ત્રની પણ જેને ખબર નથી, એના કથનમાં સાચું તત્ત્વ કોઈ દિ’ આવી શકે નહિ. ‘જો મનુષ્ય ઉત્તમ ઔર નિષ્કલંક ગુરુઓ...’ એનાથી પ્રગટ કરેલા. સમજાણું ? ‘સચ્છાસ્ત્રં’ છે ને ? ‘શાસ્ત્રકો નહીં પઢતે હૈં...’ એવા શાસ્ત્રનો અભ્યાસ, વાંચન, મનન, ધ્યાન, અનુપ્રેક્ષા, વારંવાર શાસ્ત્રનો કરતો નથી ‘ઉન મનુષ્યોંકો વિદ્વાનપુરુષ નેત્રધારી હોનેપર ભી અંધી હી માનતે હૈં.’ આંધળા છે. પણ દુકાનના ચોપડા જોતો હોય તો ? આખો દિ’ જોવે. આ આપણને સમજાય નહિ. શેનો પણ તારા વ્યવહારના પણ ઠેકાણાં ન મળે. કહો, સમજાણું કાંઈ ? શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય દરરોજ ગૃહસ્થાશ્રમમાં કલાક, બે કલાક, ચાર કલાક એને બરાબર નિવૃત્તિ લઈને પ્રવચનનું શ્રવણ, વાંચન, મનન કરવું જોઈએ.

‘ઉત્તમ ઔર નિષ્કલંક ગુરુઓંસે પ્રકટ ક્રિયે હુયે...’ જોયું ? ‘શાસ્ત્રકો નહીં પઢતે હૈં ઉન મનુષ્યોંકો વિદ્વાનપુરુષ...’ ‘તેઽન્ધાઃ સચક્ષુષોઽપીહ સંભાવ્યન્તે મનીષિભિઃ’ ‘મનીષિભિઃ’ એટલે વિદ્વાન, વિચારક. વિચારક જીવો જે શાસ્ત્રના સ્વાધ્યાય કરતા નથી એને વિચારક જીવો આંધળા કહે છે. છતી આંખે આંધળા. સર્વજ્ઞના કહેલા વાસ્તવિક શાસ્ત્ર શું છે ? સાચા સંતો મહા મુનિ દિગંબર મહા મુનિ જેવા ધર્મના સ્થંભ, ધર્મના આધાર ‘કુંદકુંદાચાર્ય’, ‘ઉમાસ્વામી’, ‘પૂજ્યપાદસ્વામી’, ‘અમૃતચંદ્રાચાર્ય’ મહાધર્મના સ્થંભ, એમણે કહેલા શાસ્ત્રોને જે કંઈ પઢતો નથી, વાંચતો નથી, વિચારતો નથી ‘ઉન મનુષ્યોંકો વિદ્વાનપુરુષ નેત્રધારી...’ બહારની આંખો હોવા છતાં એ અંદરના આંધળા કીધા. આકરું કામ બહુ. મુનિ એવું કહે છે ? બાપુ ! કરુણાથી કહે છે, બાપા ! ભાઈ ! તારા અંદરના નેત્રો એ શાસ્ત્રના શ્રવણ, મનન ને સ્વાધ્યાય વિના નહિ ખુલે. તને અંદર શલ્ય ઘણા પ્રકારના રહી જશે અને શ્રાવક થયા પછી પણ શાસ્ત્રોનો સ્વાધ્યાય કરતા જ્ઞાનની ઘણી નિર્મળતા થાય, માટે શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય કર. ઓહો..!

એક કોર એ વાત કરી. સમજાય છે ? દિન દિન પ્રત્યે કર્તવ્ય. વળી એક બાજુ એમ કહે કે, આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ ચિદાનંદનો નિર્વિકલ્પ અનુભવનું વેદન થયું અને ભાન થયું એને બાર અંગને ભણવાની કંઈ અટક નથી. કારણ કે, બાર અંગનો સાર એવા ચૈતન્યનું અંતરમાં ભાન થયું છે એની ધારા વહે છે, એ પરમાર્થની વાત (છે). સમજાય છે કાંઈ ? બાર અંગમાં સ્થૂળ વિષય છે અને એ તો વિકલ્પ ઉઠે છે એ બાજુના ભણતરમાં. પણ

જેની ધારા અંતરમાં જ્ઞાનની ઉગ્રપણે વર્તે છે એ ભણો કે ન ભણો એના ઉપર એને બહુ પ્રતિબંધ નથી. અહીં વ્યવહારનયના કથનમાં સાધારણ શ્રાવકોને પણ સત્શાસ્ત્રનો અભ્યાસ હંમેશા હોવો જોઈએ. અરે..! બે કથન ક્યાંય મેળ ખાય નહિ. બધો મેળ ખાય પણ સાંભળ ત્યારે ને ? સમજાય છે કાંઈ ?

એક કોર સમ્યગ્દષ્ટિ ને જ્ઞાની થયો એટલે કહે શ્રુતકેવળી થયો. લે ! કયે પ્રકારે ? અને એક કોર કહે કે, બાર અંગનું જ્ઞાન હોય ત્યારે શ્રુતકેવળી કહેવાય. એ વ્યવહારથી શ્રુતકેવળીની વાત છે. નિશ્ચયથી જેમાંથી જ્ઞાનપ્રવાહ વહે એવા આત્માનું ભાન થયું એ અપેક્ષાએ તેને શ્રુતકેવળી (કહે છે). જે શ્રુતમાં કહેવું છે તે આત્માનું ભાન થઈ ગયું એટલે જૈન શાસનને દેખનારો થઈ ગયો કે, આખું જૈન શાસન કેવું છે એ એના સમ્યગ્દર્શન ને જ્ઞાનમાં, ભાનમાં આવી ગયું છે. ‘સબ આગમ ભેદ સુ ઉર વસે’ સમ્યગ્જ્ઞાનીને બધા આગમના ભેદ હૃદયમાં વર્તે છે. કોઈનું અજાણપણું એને છે નહિ. ‘બધા આગમ ભેદ સુ ઉર વસે.’ આ આગમમાં આમ કથન કઈ પદ્ધતિએ ? આમાં કઈ પદ્ધતિએ ? બધું જ્ઞાનીના હૃદયમાં એનું ભાન હોય છે. પણ છતાં તે શ્રાવકને,... આહા..હા..! આવા શાસ્ત્રનો સ્વાધ્યાય એને આવે, વિકલ્પ આવે અને એ જાતનો સ્વાધ્યાય હંમેશા કરે. ઇ જાણે કે, આમાં પુણ્યબંધનું કારણ છે. સ્વરૂપમાં જેટલો રાગરહિત સ્વભાવની ઘૂંટણ દશા એકાગ્ર થઈ તેનું નામ સંવર ને નિર્જરા. અને આવો ભાવ સ્વાધ્યાયનો એને આવે. કહો, સમજાય છે કાંઈ ?

‘વસ્તુકા સ્વરૂપ યથાર્થરીતિસે શાસ્ત્રસે જાના જાતા હૈ...’ વસ્તુનું બરાબર સ્વરૂપ તો શાસ્ત્રથી જાણવામાં આવે. ‘કિન્તુ જો મનુષ્ય શાસ્ત્રકો ન તો દેખતે હૈ...’ સંભારે નહિ. ક્યાં પડ્યા ? રૂપિયા સંભારે દરરોજ. કેટલા રૂપિયા ? આ પોર તો સાત લાખ ગણ્યા હતા, સાત લાખ અને આ ઓણ એક લાખ વધ્યા લાગે છે, પચાસ હજારનો ખર્ચ થયો ને દોઢ લાખ પેદા થયા. નવ લાખ થયાં. એમ એને તરવરતું હોય એમાં, પેલી મૂઢતા તરવરતી હોય. શાસ્ત્રના સ્વાધ્યાય ને શાસ્ત્રનું વાંચન નથી કરતા, કહે છે ‘જો મનુષ્ય શાસ્ત્રકો ન તો દેખતે હૈ ઔર ન વાંચતે હી હૈ...’ દેખે પણ નહિ, સામું જોવે નહિ. ચોપડા સામું જોવા જાય. વખત મળતો નથી, વખત મળતો નથી, મરવાનો પણ વખત નથી હમણાં, વળી એમ કહે. બાપા ! મરવાનું આવશે ત્યારે તો ચાલ્યો જઈશ ફટ દઈને. અત્યારે વખત નથી શું ? દેહની સ્થિતિ પૂરી (થવાનો) કાળ હશે (તો) ફડાક દઈને છૂટીને ચાલ્યો જઈશ. ન્યાં રોક્યો રોકાશે નહિ, તારા ઇન્જેક્શન તેને રાખી શકશે નહિ. મરવાનો (ટાઈમ) નથી, હમણાં તો મરવાની નવરાશ નથી એટલી મોસમ ચાલે છે. એમ કરીને આમ ફુલાય. આહા..હા..!

આમ તો સોનાના ઈંડા પાંચ પાંચ દરરોજ કુકડી જેમ આપે છે, એમ દુકાન આપે છે. એમ કુકડી પેલી કુકડી છે ને ? એમ દુકાન પાંચ સોનાના ઈંડા દરરોજ આપે છે.

એટલે કે હજાર હજાર, બબ્બે હજાર, ત્રણ ત્રણ હજારની પેદાશ. આહા..હા..! શું છે પણ ? એ નરકના ખીચડા બધા ભેગા કરવા છે. સમજાય છે કાંઈ ? મરે ત્યારે ન્યાં એની પાસે જઈને કહેજે... શ્વેતાંબરમાં એવો શાસ્ત્રમાં એક લેખ છે, ભેગા કરેલા ઢગલાંમાં... અરે..! લક્ષ્મી તારે માટે મેં દિવસ ગાળ્યા, હોં ! અને હવે અવસ્થા થઈ. હવે કાંઈ શરણ આપીશ ? રો એની પાસે જઈને ત્યાં. ભાઈ ! વાતું આવે ત્યારે તો ઘણી બધી આવે. ઢગલા કર્યા કરોડ, બે કરોડ, પાંચ કરોડ, દસ કરોડ હવે ન્યાં પોકાર કર એની પાસે કે, આ તારા માટે કાળ ગાળ્યો, અરે..રે..! હવે કાંઈ શરણ ? હવે આ દુર્ગતિ જાતા કાંઈ તને ઘરણે મુકે ? ઘરણે કહે છે ? શું કહે છે ? ગીરો, આ તને ગીરો મુકીને કાંઈ, સમજાય છે કાંઈ ? ઘરેણું. અમારે અહીં ઘરેણે મુકે, એમ કહે છે. પૈસા હોય ને ક્યાંક મુકે. એમ ઘરેણે મુકાતું હશે કે નહિ ? છોકરાને પોકાર કરજો છોકરાને કે, આ મરી જાવ છું પણ હવે ચાલ્યો જાઉં છું. અરે..! આ તારા માટે તો બધા કાળ ગાળ્યા અને હવે કાંઈ નહિ ? પગ દાબીએ તમારા, લ્યો ! પણ પગ દાબીએ એમાં અંદર પીડા હોય રાડ નાખી જાય. તેં તારા શરણને જોયા નહિ, શાસ્ત્રને સંભાળ્યા નહિ, શાસ્ત્રના ધ્વનિ અંદર કાનમાં ગુંજ્યા નહિ. સમજાય છે ?

‘ન તો દેખતે હૈ ઔર ન વાંચતે હી હૈં વે મનુષ્ય વસ્તુકે યથાર્થ સ્વરૂપકો ભી નહીં જાનતે હૈં...’ શાસ્ત્ર વાંચ્યા વિના..., આંખો તો ઈ છે. ‘પ્રવચનસાર’માં કહ્યું છે ને ? ‘આગમ ચક્ષુ.’ ભગવાન ‘કુંદકુંદાચાર્ય’ કહે છે, મુનિઓની આંખો એ આગમ છે, આગમ એના દીવડા છે. આગમ આમ કહે છે, વ્યવહારથી આમ કહે છે, નિશ્ચયથી આમ કહે છે, પર્યાય આમ કહે છે, દ્રવ્ય આમ કહે છે. એવું જે જાણતો નથી ‘ઇસલિયે નેત્રસહિત હોનેપર ભી વે અંધીહી હૈં અતઃ ભવ્યજીવોંકો શાસ્ત્રકા સ્વાધ્યાય તથા મનન અવશ્ય કરના ચાહિયે.’

(શ્રોતા :- પ્રમાણ વચન ગુરુદેવ !)

